

6.3. Забезпечення інтересів учасників інноваційного процесу в договірних відносинах між уповноваженими органами та їх контрагентами

Постановка проблеми. Досвід країн з ринковою економікою доводить, що якісні перетворення структури економіки, а це стосується й України, можливі лише шляхом технологічної модернізації, тобто її побудови на принципово інших засадах. Навряд чи можна заперечувати той факт, що продукція українських підприємств має доволі низьку технологічність: вищі технологічні уклади (5-й і 6-й) у випуску продукції займають близько 4%, причому 6-й технологічний уклад, що визначає перспективи розвитку країн у майбутньому, в Україні тільки започатковується (менше 0,1%). Близько 58% продукції національного виробника припадає на найнижчий – 3-й технологічний уклад (підприємства галузей промисловості будівельних матеріалів, чорної металургії, суднобудування, оброблення металу, легкої, деревообробної, целюлозно-паперової промисловості), і 38% - на 4-й⁴⁰⁸. За даними, представленими у проекті Стратегії інноваційного розвитку України на період до 2030 року⁴⁰⁹, у 2016 році частка високо- та середньо-високотехнологічного секторів у виробництві промислової продукції складала відповідно 2,9% та 10,9% (для порівняння: в Швейцарії відповідно 14,6% та 21,3%, Ізраїлі – 38% та 12,6%, Південній Кореї – 21% та 33,4%, Німеччині 3,7% та 28%, Чехії – 4,2% та 42%). Невтішні й інші показники, зокрема щодо кількості підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, тощо.

Тому не можна не погодитися із тим, що тільки інноваційна модель розвитку дозволить Україні інтегруватися в світову економічну систему та сформувати власне інноваційне суспільство, яке на постій-

---

⁴⁰⁸ Куцик П., Ковтун О., Башнянин Г., Шевчук В. Інтеграція економіки України в глобальне господарство: проблеми та перспективи. *Економіст*. 2017. № 2. С. 11-17 (С.14). Більш актуальну інформацію станом на 2019 р. можна знайти за посиланням: URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm.

⁴⁰⁹ Проект Стратегії інноваційного розвитку України на період до 2030 року. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2018/10/22/innovatsiynogo-rozvitku-ukraini.pdf>.

ній основі шукає, розробляє, впроваджує інновації і за рахунок цього увесь час рухається вперед⁴¹⁰.

Слід визнати, що за існуючих умов ключова роль відведена саме державі, тому остання не може обмежуватися функцією «нічного сторожа» і покладатися виключно на саморегульвні механізми ринку⁴¹¹, адже, як доводить досвід таких країн, як США, Японії, Китаю, для структурних зрушень в економіці необхідне перетворення держави в активного гравця економічного процесу – активного суб'єкта, який на планових засадах провадить послідовну та зважену політику в інноваційній сфері.

Таким чином, перш за все державою мають бути встановлені чіткі орієнтири, які визначатимуть вектор руху країни, що і стане основою для розробки плану подальших заходів. Так, Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»⁴¹² декларує, що країна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями⁴¹³; схвалена у 2019 році Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року⁴¹⁴ (далі – Стратегія розвитку до 2030 р.) як крос-секторальний документ (тобто такий, що спрямований одночасно на розвиток інноваційної діяльності в усіх сферах економіки) спрямована на вирішення спільних для всіх сфер

---

⁴¹⁰Клімова Г.П. Інноваційне суспільство – новий історичний етап цивілізаційного розвитку. *Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні* : монографія / за ред. Ю.С.Атаманової, Г.П. Клімової. Х: Право, 2015. С.8-40 (С.15).

⁴¹¹ Разом із тим, досвід свідчить, що на саморегульований механізм ринку не можна повністю покладатися, без допомоги та контролю з боку держави він не є дієвим». Ставицький О. В. Порядок та умови застосування окремих засобів державного регулювання господарської діяльності у державному секторі економіки. *Форум права*. 2013. № 1. С. 954-961. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2013_1_158.

⁴¹² Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015р. №5/2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

⁴¹³ Аналогічне бачення розвитку держави знаходимо і у Стратегії розвитку високотехнологічних індустрій для України до 2025 року, якою поставлено за мету створення умов для розвитку високих технологій та інновацій, зменшення рівня технологічного відставання від розвинених країн та трансформування сировинної спрямованості української економіки на користь інноваційної (на сьогодні відсутнє розпорядження Кабінету Міністрів України про схвалення цієї стратегії, хоча вона була схвалена Урядовим комітетом) Див. : Стратегія розвитку високотехнологічних індустрій для України до 2025 року (неофіційний текст від 04.07.2016р.) URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT2490.html.

⁴¹⁴ Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019р. № 526-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>.

діяльності питань розвитку інноваційної діяльності та розвиток зв'язків між суб'єктами, що створюють і впроваджують новації.

Втім затвердження відповідних програмних документів розвитку як засобів планування, безумовно, є недостатнім, оскільки вони безпосередньо не регулюють напрями розвитку відносин в інноваційній сфері. Логічним їх продовженням є ефективна державна політика, яка шляхом розробки і закріплення на рівні законодавства дієвих правових механізмів створює сприятливі умови для розвитку ринку інтелектуальних продуктів, включаючи можливість комерціалізації як в Україні, так і за її межами.

Досягнення поставленої у програмних документах мети передбачає створення та функціонування потужної національної інноваційної системи (НІС), на розбудові якої сфокусована, в тому числі, і Стратегія розвитку до 2030 р.

Кристофер Фримен (Фриман) (англ. *Christopher Freeman*) - англійський економіст, якого прийнято вважати батьком категорії «НІС», виходив з того, що НІС - це симбіоз державних і приватних інститутів, які взаємодіють між собою, виробляють і використовують нові знання і технології⁴¹⁵. Взаємодія охоплює весь інноваційний цикл: дослідження, комерціалізацію, виробництво, розповсюдження, а зв'язки, які встановлюються під час цього процесу, набувають різних форм та визначаються під впливом різних інтересів, завдяки чому створюється єдиний простір.

НІС – це сукупність інституцій, відносин, а також різних видів ресурсів, задіяних у процесі створення та застосування наукових знань та технологій, що забезпечують розвиток інноваційної діяльності. Іншими словами, це складна організована система суб'єктів (її елементів), що взаємодіють в процесі створення, комерціалізації та розповсюдження інноваційної продукції (інноваційних об'єктів).

При цьому в Стратегії розвитку до 2030 р. наголошується на розвитку національної інноваційної *екосистеми*, тобто НІС розглядається за аналогією з природними (біологічними) екосистемами⁴¹⁶. Так само як

---

⁴¹⁵ Голиченко О.Г. Национальная инновационная система: от концепции к методологии исследования. URL: <https://institutiones.com/innovations/2523-nacionalnaya-innovacionnaya-sistema.html>.

⁴¹⁶ Свого часу поняття «екосистема» як номінативна одиниця іншої наукової сфери - біології було екстрапольовано вченими-економістами для аналізу тих явищ та процесів, що відбуваються в економіці. Йдеться про фігуральну аналогію - умовивід, що ґрунтується на схожості відносин між предметами з якісно відмінних областей дійсності, зв'язок яких має символічне значення (Брюшинкин,

в природних умовах еволюція живої матерії, живих організмів завжди пов'язана із природним відбором, адаптацією, мінливістю тощо, основа розвитку економіки вбачається в аналогічних процесах. Суб'єкти ринку за тим же механізмом конкурують за ресурси, змінюються, адаптуються, саморегулюються, припиняють своє існування, тобто економіка розглядається як система, що постійно зазнає змін різного характеру.

На сьогодні стан правового регулювання відносин, що виникають в НІС, не можна вважати задовільним. Це стосується всіх її підсистем, в тому числі і трансферу технологій, завдяки якому і відбувається зв'язок інституційних елементів НІС.

Аналіз останніх досліджень. Питання, що пов'язані з правовим забезпеченням створення технологій та їх трансфером (передачею), завжди привертало увагу вітчизняних науковців, зокрема таких як Ю. С. Атаманова, О. М. Вінник, О. М. Давидюк, Ю. М. Капіца, Д. С. Махновський, В. С. Мілаш, О. П. Орлюк, Б. М. Падучак, О. В. Розгон. Так, проблемні питання щодо обігу технології розглядає в своїх працях О. М. Давидюк, прагнучи розкрити особливості технології як об'єкта господарсько-правового регулювання⁴¹⁷; Ю. М. Капіца, опікуючись проблемами захисту прав інтелектуальної власності в умовах наближення законодавства України до законодавства ЄС, приділив увагу і договірним відносинам у сфері трансферу технологій⁴¹⁸; Б. М. Падучак⁴¹⁹ і

В.Н. Практический курс логики для гуманитариев: Учеб. пособие для студентов гуманитарных специальностей вузов. М.: Новая школа, 1996. 320 с. С.287.

⁴¹⁷ Давидюк О.М. Технологія як об'єкт господарсько-правового регулювання: монографія. Харків : Вид-во «Фінн», 2010. 176 с.; Давидюк О. М. Особливості господарсько-правового статусу технології, створеної в результаті наукових чи науково-дослідних робіт. *Право та інноваційне суспільство* : електрон. наук. вид. 2018. № 1 (10). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2018/6/Davydiuk10.pdf>.

⁴¹⁸ Капіца Ю.М. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу: формування, інститути, напрями розвитку. НАН України, Центр дослідж. інтел. власн. та трансф. технол. НАН України. Київ : Академперіодика. 2017. 664 с.

⁴¹⁹ Падучак Б.М. Істотні умови договорів у сфері трансферу технологій. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2010. №3. С. 70-77. URL: http://www.ndiiv.org.ua/Files2/2010_3/paduchak.pdf ; Падучак Б.М. Особливості погодження договорів про трансфер технологій. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2014. № 6. С. 88-93; Падучак Б. М. Цивільно-правове регулювання відносин у сфері трансферу технологій : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2011. 20 с.; Падучак Б.М. Трансфер технологій: цивільно-правовий аспект: монографія. Київ : НДІ ІВ НАПрНУ : НВП «ІНТЕРСЕРВІС», 2012. 218 с.

В. С. Дмитришин⁴²⁰ досліджують цивільно-правовий механізм розпорядження правами інтелектуальної власності на технології. Звернення науковців до проблем трансферу технологій пояснюється тим, що чинне законодавство не відповідає вимогам сьогодення і потребує удосконалення, зокрема і шляхом внесення відповідних змін.

Метою наукового дослідження є визначення особливостей правової регламентації договірних відносин у сфері трансферу технологій, аналіз тих механізмів, що запроваджені у чинному законодавстві з метою збалансування інтересів його учасників, та розробка теоретичних аспектів вдосконалення механізмів цього процесу.

Предметом дослідження є чинне законодавство, що регулює договірні відносини у сфері трансферу технологій та наукові праці, присвячені регулюванню цих відносин.

Об'єктом дослідження є інтереси учасників інноваційного процесу і забезпечення їх в тій чи іншій договірній формі у сфері трансферу технологій.

Методологія дослідження. Методологічною основою дослідження є комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема, формально-логічний, системний, порівняльний та інші методи.

Виклад основного матеріалу. Правові, економічні, організаційні та фінансові засади державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій визначаються Законом України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій»⁴²¹ (далі – Закон). Аналізуючи його положення під кутом зору інтересів, що реалізують учасники трансферу технологій, можна виокремити інтереси автора технології, реципієнта, донора технології та держави (інтереси останньої визначають загальний вектор самого процесу трансферу).

Первинним суб'єктом в трансфері технологій можна назвати *автора технології – фізичну особу*. Автор технологій може виступати як безпосередній учасник (суб'єкт) трансферу технологій і у такому випадку він буде одночасно вважатися і її донором, самостійно вирішуючи юридичну долю технології та/або її складових.

---

⁴²⁰ Дмитришин В.С. Розпорядження правами інтелектуальної власності на технології: цивільно-правовий аспект. *Часопис цивілістики*. 2019 (35). С.48-54. URL : <http://chasocivvil.onua.edu.ua/index.php/chc/issue/view/5/1>.

⁴²¹ Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України від 14.09.2006 п. № 143-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16#Text>.

Проте автор технології може і не бути донором технології, у випадку, якщо йдеться про відносини, що складаються між ним та його роботодавцем як виконавцем науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (далі – НДДКР) за бюджетні кошти.

Технологія під час проведення НДДКР створюється безпосередньо працею автора-працівника, хоча при цьому майнові права на технологію в силу положень ч. 1 ст. 11 Закону закріплюються за підприємством, науковою установою, організацією або закладом вищої освіти як виконавцем цих робіт (організацією-розробником), а автор, відповідно, має право на отримання авторської винагороди. Вочевидь, така гарантія автору була передбачена у Законі традиційно, а саме за правилами, встановленими щодо відносин зі створення службового винаходу (корисної моделі), службового промислового зразка⁴²². Позиція законодавця у цьому випадку вбачається цілком логічною: авторська винагорода творцю технології, з одного боку, є за своєю соціально-економічною метою своєрідною платою робітнику за плідну працю, що призвела до певного позитивного результату, та заохоченням, яке стимулює його на подібні досягнення, звершення у майбутньому, а з іншого боку, є свого роду компенсацією за те, що стабільне отримання надприбутків за рахунок монопольного володіння об'єктом інтелектуальної власності, науково-технічними досягненнями отримує роботодавець як виконавець НДДКР за бюджетні кошти. Таким чином, досягається компроміс між сторонами відповідного робочого процесу шляхом забезпечення необхідного балансу їх інтересів.

Сплата винагороди відбувається на підставі укладеного з автором письмового договору (індивідуального договору), і при обрахуванні її розміру, за загальним правилом, береться до уваги економічна цінність технології та/або її складових (далі – технології) або інша вигода, що може бути одержана від їх використання.

За відсутності індивідуального договору з автором технологій та/або їх складових умови щодо виплати винагороди (розмір, строки, порядок) визначаються колективними договорами, що укладаються в організаціях-розробниках технологій, з урахуванням творчого вкладу авторів

---

⁴²² Зауважимо, що існують різні концепції розподілу прав на об'єкти права інтелектуальної власності, що створені за рахунок державних коштів. Зокрема, існує модель розподілу, що позначається як «професорські привілеї», відповідно до якої виключні права стосовно створеної інтелектуальної власності належать творцю (вона раніше діяла у Німеччині, а на сьогодні зберіглась у Фінляндії).

у їх створення. Однак на законодавчому рівні встановлена мінімальна ставка винагороди авторам технологій та/або їх складових. Так, на сьогодні вона складає 20 % коштів, отриманих за договором (ліцензійним договором, договором про передачу виключних майнових прав інтелектуальної власності на технологію, її складові)⁴²³.

Разом із тим, для визначення особи, яка з автором технології укладає договір і сплачує винагороду, законодавець регламентує два окремі випадки. *По-перше*, якщо під час виконання НДДКР, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів, виявиться, що технологію та/або її складові (далі – технології) віднесено до державної таємниці, виконавці цих робіт (установи, організації, підприємства) передають майнові права на технологію замовникам, якими відповідно до ч. 2 ст. 11 Закону є органи державної влади, Національна академія наук України та галузеві академії наук, які здійснюють фінансування зазначених НДДКР. При додержанні всіх вимог, передбачених ч.3 ст. 11 Закону, саме замовники повинні врегулювати питання укладення договору з автором технології⁴²⁴.

По-друге, законодавець передбачає інші випадки, за яких майнові права на створену технологію переходять до виконавця (ч. 1 та ч. 3 ст. 11 Закону). Зокрема, це відбувається, якщо: а) йдеться про технології, які не віднесено до державної таємниці; б) замовник не вчиняє дії, визначені ч. 2 ст. 11 Закону. Відповідно, якщо змінюється суб'єкт, який зобов'язаний забезпечити правову охорону зазначених об'єктів права інтелектуальної власності, до нього переходять обов'язки укладення з автором договору про передання майнових прав на створену технологію та договору про винагороду.

⁴²³ Див.: Про затвердження мінімальних ставок винагороди авторам технологій та особам, які здійснюють їх трансфер : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.12.2019р. № 1030. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1030-2019-%D0%BF#Text>.

⁴²⁴ До речі, окрім укладення договору на замовника покладаються і інші додаткові обов'язки, які він (або уповноважена ним державна установа) має виконати протягом двох місяців з моменту повідомлення виконавцем замовника про створення технології та/або її складових: а) укласти з виконавцем договір про набуття замовником майнових прав на технологію та/або її складові; б) визначити сторону, яка здійснює правову охорону об'єктів права інтелектуальної власності - складових технологій, набуття прав на які засвідчується охоронним документом (а за потреби – забезпечити подання заявок на отримання зазначених охоронних документів).

Як зазначається правниками, сфера дії інтересу зумовлює засоби його задоволення⁴²⁵. В інноваційному суспільстві конкурентне середовище - ідеальна модель ведення бізнесу, тому виробники прагнуть використовувати інноваційні досягнення, оскільки ті надають їм суттєві переваги перед іншими виробниками. Таким чином, конкуренція стимулює інновації.

Трансфер технологій відбувається шляхом укладення двостороннього або багатостороннього договору про передачу майнових прав та обов'язків щодо технології. В такому випадку інтереси сторін договору взаємообумовлені. Сторона, яка передає технологію – донор, прагне отримати максимальний прибуток від її реалізації іншої стороною, котрий покрий всі витрати на розробку технології, охорону об'єктів права інтелектуальної власності та підтримання чинності охоронних документів тощо. Сторона, яка отримує технологію – реципієнт, зі свого боку, лише тому вступає у договірні відносини, що не може задовольнити свою потребу (інтерес) в технології іншим чином. Проте, зауважимо, існують й ринки, на яких рівень конкуренції низький або взагалі відсутній, що спричинює, відповідно, й відсутність у господарюючих суб'єктів мотивації до використання нових технологій. За таких умов лише державний вплив на таких суб'єктів шляхом імперативних вимог законодавства може справити позитивний ефект⁴²⁶.

Донори і реципієнти, реалізуючи свої майнові інтереси, діють у договірних відносинах за принципом диспозитивності і держава в ці відносини не втручається. І лише тоді, коли сфера інтересів суб'єктів трансферу зачіпає інтереси держави, відносини ускладнюються шляхом встановлення додаткових вимог та/або процедур (позначимо для подальшого такі випадки як *спеціальний порядок* трансферу технологій).

За правовою природою договори, якими опосередковується трансфер технологій, належать до визначених Цивільним кодексом України⁴²⁷ (далі – ЦК України) договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності (ст. 1107). Цей висновок заснований на тому, що Закон містить бланкетну норму (ч.1 ст.20), згідно з якою трансфер технологій

---

⁴²⁵ Михайлов С.В. Категория интереса в российском гражданском праве. М. : Статут, 2002. 205 с. С.28.

⁴²⁶ Наприклад, імперативні вимоги щодо використання певних видів технологій можуть спонукати таких суб'єктів до пошуку донорів технологій та укладення із ними відповідних договорів про трансфер технологій.

⁴²⁷ Цивільний кодекс України : Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

відбувається за моделлю визначених ЦК України договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, але з урахуванням вимог, передбачених статтею 19 цього Закону (щодо істотних умов).

Згідно з ЦК України до договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, а звідси і такими, що за думкою законодавця призначені опосередковувати трансфер технологій, відносяться: ліцензійний договір; договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності⁴²⁸. Разом із тим не виключається, що сторони можуть здійснити трансфер технологій і на підставі інших (непоіменованих – *К.І.*) договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності (ст. 1107 ЦК України).

Проте не всі з перелічених поіменованих договорів на практиці можуть опосередковувати трансфер технологій. З поіменованих моделей зазначених видів договорів до трансферу технологій застосовуються ліцензійний договір (ст. 1109 ЦК України) та договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності (ст. 1113 ЦК України). Тому не можна не відмітити, що Закон в частині договірного регулювання містить певні недоліки, адже за ЦК України, до положень якого він відсилає, перелік таких договорів не є вичерпним, а крім цього не виключається можливість укладення змішаних та комплексних договорів⁴²⁹. Виходячи

⁴²⁸ Ми умисно не вказали в наведеному переліку ліцензію на використання об'єкта права інтелектуальної власності, оскільки погоджуємось із тим, що з огляду на її природу одностороннього правочину вона помилково віднесена законодавцем до договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності (Див.: Цивільне право: підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін. / за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасиво-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х. : Право. 2011. Т. 2. 816 с. С. 621.

⁴²⁹ До речі, існують різні точки зору щодо правової природи самого договору трансферу технологій. Так, наприклад, Жилінкова О.В. відносить договори про трансфер технологій до комплексних договорів, за допомогою яких здійснюється реалізація прав інтелектуальної власності, оскільки вони непрямо опосередковують такі процеси. вчена наголошує, що існують істотні особливості такого договірного регулювання (Жилінкова О.В. Договірне регулювання відносин щодо інтелектуальної власності в Україні та за кордоном : монографія. К. : Юрінком Інтер, 2015. 280 с. (С.151, 166). До комплексних цивільно-правових договорів їх відносить і Дмитришин В.С. (Дмитришин В.С. Розпорядження правами інтелектуальної власності на технології: цивільно-правовий аспект. *Часопис цивілістики*. 2019 (35). С.48-54. URL : <http://chascyvil.onua.edu.ua/index.php/chc/issue/view/5/1>). Беззастережно з цим важко погодитись, оскільки в цих відносинах наявні всі ознаки договорів щодо розпорядження правами інтелектуальної власності.

з наведеного, вважаємо, що ч. 1 ст. 20 Закону повинна мати більш чіткі орієнтири відносно тих договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності, за допомогою яких можна було б опосередковувати процес трансферу технологій, не виключаючи і можливість укладення змішаних або комплексних договорів. Разом із тим всі вказані договори повинні відповідати положенням Закону щодо умов договорів – істотних (ст. 19) та обмежувальних (ст. 21).

Слід зауважити, що умови договорів про трансфер технологій поділені в Законі мов би на дві групи: *істотні*, що є обов'язковими для усіх договорів, і ті, які можна позначити як *спеціальні*, що необхідні для певних видів договорів, наприклад, ліцензійного договору, хоча в самому Законі на це не вказується. На нашу думку, законодавець таким чином прагнув провести певну уніфікацію істотних умов досліджуваних договорів⁴³⁰, але довести до кінця це завдання так і не зміг, що породжує на практиці певні проблеми.

За чинним законодавством до істотних, тобто тих умов, які під загрозою визнання неукладеним має містити кожний договір про трансфер технологій, віднесені наступні: перелік складових технологій, що передаються (з визначенням їх функціональних властивостей та гарантованих показників); ціна технологій чи розмір плати за їх використання; строки, місце та спосіб передачі технологій та/або їх складових; умови передачі технічних знань, необхідних для монтажу, експлуатації та забезпечення функціонування обладнання, придбання чи оренди, монтажу і використання машин, обладнання, комплектувальних частин та матеріалів; розмір, порядок та умови виплати винагороди за використання технологій, а також вид виплат (разові платежі – паушальні, періодичні відрахування – роялті або інші види виплат); відповідальність сторін за порушення умов договору; порядок вирішення спірних питань стосовно виконання умов договору.

Вважаємо, що до спеціальних умов, які є обов'язковими для окремих видів договорів трансферу технологій, Закон відносить досить широкий перелік умов. Зокрема, це умови щодо: ліцензії та її умови на

---

⁴³⁰ Вважаємо, що законодавець частково врахував критичні зауваження науковців, зокрема О.П. Орлюк, відносно попередньої редакції Закону (яка діяла до 02.10.2012 р.), щодо широкого підходу до визначення істотних умов договорів про трансфер технологій (Див. : Орлюк О. П. Коментар до Закону про трансфер технологій. *Інтелектуальна власність*. 2006. № 10. С. 72-73), скоротивши їх з 18 до 7 і, на наш погляд, в чомусь узгодивши зміст ст. 19 Закону з положеннями абз. 2 ч. 1 ст. 638 ЦК України.

використання технологій та їх складових; територіальних обмежень (заборона використовувати передані за договором технологію, її складові на території, не передбаченій у договорі); обмежень галузі застосування технологій та їх складових; порядку надання субліцензій на складові технології третім особам (у разі потреби включення третіх осіб у технологічний процес виробництва продукції), крім випадків передачі прав на використання знаків для товарів і послуг, комерційних (фірмових) найменувань, з визначенням обмежень права на використання технології та її складових, включаючи обмеження кола осіб, яким дозволено використовувати складові технологій і мати доступ до інформації про них; передачі прав на ноу-хау, страхування технологій та їх складових; обмежень, що стосуються діяльності сторін у разі закінчення строку дії договору, його розірвання або виникнення форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили) тощо.

Хоча вищенаведений перелік *спеціальних* умов є неповним, тим не менш, це дає змогу дійти висновку, що більшість з них характерна *лише* для ліцензійного договору, а саме: умови щодо: ліцензії та її умови на використання технологій, їх складових; територіальних обмежень (заборона використовувати передані за договором технологію, її складові на території, не передбаченій у договорі); обмежень галузі застосування технологій та їх складових; порядку надання субліцензій на складові технології третім особам; виплата винагороди за використання технології). Але виходячи із того, що перелік досліджуваних договорів не вичерпується лише одним цим договором, незрозуміло чому, наприклад, договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, який спрямований на зміну їх володільця, повинний в силу прямої вказівки Закону включати умови щодо ліцензії.

При цьому в Законі в частині договірної регулювання відносин щодо трансферу технологій міститься відсилка до положень ЦК України, тобто при укладенні договорів цього виду відповідно будуть застосовуватися як вимоги статей Закону, так і вимоги положень ЦК України, а саме вимоги до договорів по розпоряджанню майновими правами інтелектуальної власності. З огляду на існування в ЦК України норм, що визначають істотні умови зазначених договорів, слід дійти висновку про недоцільність включення *спеціальних умов* щодо цих договорів в Закон. Але чи не призведе це до непорозуміння на практиці? Це питання залишається відкритим.

Порівняння моделі ліцензійного договору, що передбачена в ЦК України, і відповідної моделі договору про трансфер технологій, за якою відбуватиметься надання права на використання технології, дозволяє дійти висновку про недоцільність включення більшості з істотних умов в Закон, оскільки в ЦК України вже закріплені норми, які врегульовують ці питання. Так, ЦК України передбачає, що в ліцензійному договорі визначаються, зокрема: вид ліцензії; сфера використання об'єкта права інтелектуальної власності (конкретні права, що надаються за договором, способи використання зазначеного об'єкта, територія та строк, на які надаються права, тощо); розмір, порядок і строки виплати винагороди за використання об'єкта права інтелектуальної власності (ч. 3 ст. 1109 ЦК). Проте поряд з цим в ньому містяться і загальні правила: 1) щодо виду ліцензії: якщо у договорі не зазначено її вид, вважається, що за ліцензійним договором надається невиключна ліцензія (ч. 4 ст. 1109 ЦК України); 2) у разі відсутності в договорі умови про територію, на яку поширюються надані права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, дія ліцензії поширюється на територію України (ч. 7 ст. 1109 ЦК України). Тому навіть за відсутності цих умов у договорі він вважається укладеним, оскільки диспозитивні правила, передбачені ЦК України, перетворюють наведені умови з істотних у звичайні, а відтак, вони не потребують окремого погодження і про них не обов'язково застерігати у договорі.

Аналогічні питання викликають й інші обов'язкові за Законом умови договорів про трансфер технологій: 1) умова про порядок надання субліцензій (п. 4 абз. 2 ст. 19 Закону), оскільки такий порядок вже закріплений в ЦК України і передбачає видачу субліцензій лише у випадку згоди ліцензіара, наданій у письмовій формі (ч. 4 ст. 1108 ЦК України); 2) розмір, порядок і строки виплати винагороди за використання технологій (п. 2 абз. 1 ст. 19). При цьому гіпотетично не можна не враховувати випадки укладення безоплатного ліцензійного договору та договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності на технологію, оскільки і ЦК України не містить імперативу цих договорів як лише оплатних. Тому доцільніше було б в Законі закріпити норму, відповідно до якої у випадках оплатного передання (надання) майнових прав інтелектуальної власності на технологію, сторони мають узгодити умови щодо ціни технології чи розміру плати за її використання (реалізацію, застосування), порядку та умов її виплати.

Зауважимо, що деякі з передбачених ст.19 Закону умов за своєю суттю є *ініціативними*. Це, зокрема, умови щодо страхування технологій та їх складових; проведення робіт з удосконалення технологій та їх складових і порядок надання сторонами інформації про ці вдосконалення; надання консультацій та послуг з проектування, асистування та навчання кадрів, які забезпечують реалізацію технологій, і управлінського персоналу особи, якій передаються права на технологію та її складові. У зв'язку з цим доцільніше було б закріпити норму щодо них у такій редакції: «Договори про трансфер технологій можуть включати також умови щодо ...» і надати можливість узгодження цих умов на розсуд сторін, що буде відповідати принципу свободи договору.

Проведений аналіз засвідчує, що законодавець всі умови, зазначені у ст.19 Закону, відносить до обов'язкових. Звідси, невключення хоча б однієї з цих умов є підставою для визнання договору неукладеним. Такий підхід може призвести до того, що контрагент, перебуваючи в зобов'язальних відносинах, які виникли на підставі цього договору, в будь-який момент може вимагати визнання його неукладеним. До того ж, якщо раніше звернення з позовом про визнання договору неукладеним мало наслідком відмову в його задоволенні, оскільки суди в обґрунтування своєї позиції посилялися на те, що у ст. 16 ЦК України та у ст. 20 Господарського кодексу України не передбачено такий спосіб захисту прав та інтересів як визнання договору неукладеним⁴³¹, то на сьогодні існують правові засади для його задоволення. Так, наслідком судової реформи стало оновлення Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України, ст.5 яких передбачає можливість захисту прав не лише у спосіб, визначений за-

⁴³¹ Це підкріплювалось положеннями Постанови Пленуму *Верховного суду України* «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» від 06.11.2009р. №9 (Постанова Пленуму Верховного суду України «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» від 06.11.2009р. №9. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>) та Постанови Пленуму *Вищого господарського суду України* №11 від 29.05.2013р. «Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними» (Постанова Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними» №11 від 29.05.2013 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011600-13>), згідно із якими визначення договору як неукладеного може бути на стадії укладення договору, а не за наслідками виконання його сторонами.

коном або договором, але і в інший вказаний у позові спосіб, який не суперечить закону та є ефективним способом захисту⁴³².

Таким чином, вважаємо, що на рівні Закону слід запровадити вузький підхід до вирішення проблем врегулювання процесу передачі технологій – як щодо переліку договорів, якими опосередковується трансфер технологій: закріпивши норму, згідно з якою він здійснюється шляхом укладення договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності на технологію, зокрема договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності на технологію, ліцензійного договору з урахуванням вимог Закону щодо їх умов; так і щодо істотних умов таких договорів. При цьому до істотних слід віднести такі умови: опис технології, передача прав на яку здійснюється, перелік складових технології, що передаються; строки дії документів, що повідчують виключні майнові права на результати інтелектуальної діяльності; ціна технології⁴³³ або розмір плати за її використання (якщо йдеться про

---

⁴³² Безумовно, існують певні механізми запобігання задоволенню позову про визнання договору неукладеним у випадку звернення недобросовісного контрагента з таким позовом. Таким механізмом є доктрина заборони суперечливої поведінки (принцип естопель). В силу дії цієї доктрини суб'єкт позбавляється можливості заперечувати або стверджувати певний факт, зважаючи на його власну попередню поведінку, твердження або заперечення, на які покладалася і згідно з якими діяла інша сторона (Black's Law Dictionary. St. Paul, Minn., 1990. 1657 p. (p.551). Цей принцип набув поширення і у вітчизняній судовій практиці.

⁴³³ Питання щодо визначення ціни потребує окремого дослідження, що обумовлено комерціалізацією технології. Враховуючи те, що правова природа технології як об'єкта права «тяжкіє» до об'єктів права інтелектуальної власності, які мають нематеріальну природу (ідеальну правову природу), процес комерціалізації технології суттєво ускладнений. Ідеальна природа об'єктів права інтелектуальної власності стає певною перешкодою, коли йдеться про визначення їх вартості, оскільки неможливо «як кальку» накласти механізми традиційної оцінки вартості матеріальних об'єктів на об'єкти права інтелектуальної власності. Безумовно, це не означає неможливість взагалі здійснити їх оцінку, однак вимагає запровадження особливого механізму оцінки таких об'єктів. При здійсненні оцінки технології мають оцінюватись не самі об'єкти, що входять в неї як складові, а майнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності як такі, що є оборотоздатними (як справедливо зазначає О.О.Городов, коло об'єктів обмежене лише тими об'єктами, відносно яких законодавством встановлена можливість їх участі в цивільному обороті (Див. : Городов О.А. Правовая инноватика (правовое регулирование инновационной деятельности). СПб.: ООО «Университетский издательский консорциум «Юридическая книга», 2008. 408 с. (С. 279). Проте слід враховувати і те, що існують обмежені в обороті і вилучені з обороту об'єкти, тому їх виключення з цього кола

оплатний договір); строки, місце та спосіб передачі технології; розмір, порядок та умови виплати винагороди за використання технології, а також вид виплат⁴³⁴, вид прав, які передаються (надаються) за договором, їх обсяг (що, звичайно, визначається видом договору – ліцензійний або договір про відчуження виключних майнових прав інтелектуальної власності). Між тим для договорів про передачу технологій, які були створені за рахунок державних коштів, істотними умовами є план реалізації технології, який забезпечує її практичне застосування (впровадження), та порядок і строки надання звітності про виконання такого плану⁴³⁵.

Передача технологій може відбуватися як в межах України – внутрішньодержавний трансфер, так і поза її межами – міжнародний трансфер. Механізми введення технології в міжнародний оборот, які використовують розробники технологій, традиційно поділяють на паралельне, відстрочене і послідовне введення (використання). *Паралельне* введення передбачає одночасне використання нової технології в країні-організаторі і в інших приймаючих її країнах (іноземними партнерами)⁴³⁶. При *відстроченому* введенні нова технологія спочатку використовується в країні, в якій вона була створена, і тільки після її експлуатації і накопичення необхідного досвіду передається іншій країні (наприклад, шляхом створення за кордоном спільного підприємства з розробки та про-

---

обумовлено тим, що ринкову вартість об'єкта оцінки можна визначити у випадку, коли сам об'єкт може бути відчужений на відкритому ринку в умовах конкуренції. Як правильно зазначається в доктрині, об'єкт оцінки, що знаходиться в обмеженому обороті або зовсім вилучений з нього, не може бути відчужений на відкритому ринку і, відтак, неможливо відповідно до вимог закону визначити його ринкову вартість (Шайдуллин Р.Ф. Гражданско-правовые особенности регулирования оценочной деятельности: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Казань, 2006. 20 с. (С. 16). Раніше ми вже торкалися цієї проблеми. Див. : Іванова К. Ю. Оцінка майнових прав інтелектуальної власності. *Право та інноваційне суспільство*: електрон. наук. вид. 2019. № 2 (13). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/Ivanova13.pdf>).

⁴³⁴ Падучак Б. М. Цивільно-правове регулювання відносин у сфері трансферу технологій : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2011. 20 с. С. 15.

⁴³⁵ Падучак Б. М. Цивільно-правове регулювання відносин у сфері трансферу технологій : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2011. 20 с. С. 15.

⁴³⁶ Як приклад дослідники наводять комп'ютерні мікросхеми Intel, які одночасно використовуються в американських комп'ютерах, зроблених IBM, і японських, вироблених Fujitsu (Бертош Е.В. Международная передача технологий: барьеры и стратегии. *Научные стремления*. 2013. №4(8). С. 129-133. URL : https://elibrary.ru/download/elibrary_23827821_67859170.pdf).

дажу продукції, виробленої за допомогою даної технології). *Послідовна* передача технології зарубіжній країні спостерігається в тому випадку, коли вона вичерпала свій життєвий цикл в країні базування і вже після цього передається приймаючій країні для подальшого використання⁴³⁷.

У випадках, коли для створення чи придбання технологій та/або їх складових були залучені (чи залучаються) бюджетні кошти (за винятком технологій (та/або їх складових) військового призначення та подвійного використання (ч.7 ст.14, ст.15 Закону), існують особливості щодо порядку передачі (запроваджується спеціальний порядок передачі): окрім укладення договору про трансфер технологій провадяться ще й додаткові заходи, а саме, державна експертиза та погодження трансферу технологій, що за законодавством мають проводитися саме в такій послідовності.

Вважаємо, що при міжнародній передачі технологій застосовується спеціальний порядок трансферу технологій. Цей висновок ґрунтується на аналізі окремих положень Закону, в яких йдеться про державну експертизу, зокрема, технологій (обладнання), «які передбачається *передати* для використання *на території України*» і однією з умов такої передачі є «відсутність *в Україні* таких технологій вітчизняного походження» (абз.1 ч.5 ст.14 і п.5 ч.5 ст.14); «експорт технологій» (ч.7 ст.14); про державну експертизу технології, в ході якої вирішується питання можливості використання технологій та/або їх складових на території України або «передачі майнових прав на них *за межі України*» (абз.2 ч.2 ст.14); про державну експертизу технологій та/або їх складових, «які передбачається *ввозити* на територію України» (п.5 ч.5 ст.14). До того ж відповідно до ч.7 ст.14, ст.15 Закону спеціальний порядок застосовується до договорів щодо технологій та/або їх складових, які закупаються за бюджетні кошти та договорів щодо технологій та/або їх складових, що створені (або придбані) за бюджетні кошти і передаються юридичним особам, які зареєстровані в інших країнах, фізичним особам-іноземцям або особам без громадянства (за винятком технологій та/або їх складових військового призначення та подвійного використання).

На наш погляд, запровадження спеціального порядку трансферу технологій вимагає з'ясування питання щодо правової природи дого-

---

⁴³⁷ Keller, R. T., Chinta, R.R. International technology transfer: strategies for success. *Academy of Management Executive*. 1990. Vol. 4 No. 2. P.33-43. (p. 37-38). URL : <https://research.phoenix.edu/sites/default/files/publication-files/1990-Keller%20et%20al%281990%29.pdf>.

вору про передачу технологій та/або їх складових, які закупаються за бюджетні кошти. З одного боку, поняття «закупаються» дозволяє тлумачити його лише як договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, що передбачає зміну праволодильця, з іншого, – слід зважити на досить розповсюджену, перш за все в економічній літературі, практику застосування словосполучення «купівля ліцензій», що фактично зводиться до ліцензійних договорів. Тому можна дійти висновку, що при спеціальному порядку трансферу технологій договором про передачу технологій та/або їх складових охоплюється і договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, і ліцензійний договір, оскільки в п.2 ч.3 ст.14 Закону йдеться як про ціну технології (істотна умова при трансфері технологій за договором про передання виключних прав), так і про розмір плати за її використання (істотна умова при передачі за ліцензійним договором)⁴³⁸.

Окремої уваги потребує трансфер технологій і з огляду на питання забезпечення технологічної безпеки України⁴³⁹, оскільки саме тут наочно проявляється інтерес держави. Основа технологічної безпеки – захист національних інтересів та технологічний суверенітет, тобто технологічна незалежність від більш розвинутих країн, що, як правило, можлива лише за умови існування власної технологічної бази, заснованої на високих технологіях. Звідси вирішення питання забезпечення технологічної безпеки, як винятково важливе в умовах сучасної української економіки, має здійснюватися з урахуванням таких аспектів як імпорт і експорт технологій. Інтерес держави в такому випадку обумовлений метою збереження національної та технологічної безпеки, контролю за нецільовим використанням бюджетних коштів під час фінансування НДДКР, вирішення інших стратегічних завдань. Саме тому при експорті конкурентоздатних новітніх вітчизняних технологій та їх складових, створених до того ж за бюджетні кошти, має вирішуватися питання пріоритетності використан-

⁴³⁸ Слід зазначити, що хоча в ЦК України норми щодо ліцензійного договору та договору про передання виключних прав сконструйовані так, що припускають можливість укладення як оплатного договору, так і безоплатного договору, однак у випадку трансферу технологій, пов'язаних із питанням забезпечення технологічної безпеки України, законодавець імперативно встановлює конструкцію оплатності цього договору.

⁴³⁹ Більш докладніше про технологічну безпеку див.: Денисов А. І. Господарсько-правове забезпечення технологічної безпеки держави : монографія. Харків : Юрайт, 2017. 204 с.

ня їх саме в межах України, що є запорукою досягнення сталого економічного розвитку та трансформації національної економіки в інноваційну. Як одна з правових засад технологічної безпеки має розглядатися і ст. 16 Закону, положеннями якої передбачається реєстрація технологій, створених або придбаних підприємствами державної форми власності з метою визначення можливості їх використання в Україні⁴⁴⁰. Саме стратегія «внутрішнього» використання технологій є доволі розповсюдженою у світовій практиці, адже якщо технологія є унікальною, то вона здатна забезпечити лідируючі позиції країні-власнику.

Для України як країни, що застосовує імпортоорієнтовану технологічну стратегію, закупівля закордонних технологій за умови наявності аналогічних вітчизняних технологій несе загрозу національній технологічній безпеці. Отже, під час імпорту технологій, придбання яких передбачається за бюджетні кошти, вимагається проведення державної експертизи, в ході якої вирішується, зокрема, і це питання, тобто доцільність здійснення імпорту технологій (п. 4-5 ч. 5 ст. 14 Закону).

Як це не дивно, але трансфер технологій дозволяє передачу будь-яких технологій, в тому числі технологій старих технологічних укладів, морально застарілих та таких, які негативно впливають на навколишнє середовище, несуть загрозу здоров'ю населення, не надають стратегічних переваг, неконкурентоспроможні, малоефективні тощо. Запровадження суб'єктом господарювання подібних технологій у виробництво можливо

---

⁴⁴⁰ Загалом механізм здійснення реєстрації технологій та їх складових (у тому числі таких, які містять секретну або службову інформацію), що створені або придбані (частково або повністю) за бюджетні кошти (стосується використання коштів загального та/або спеціального фондів державного бюджету), створені або придбані підприємствами державної форми власності, пропонуються для реєстрації власниками технологій визначається затвердженням Постановою Кабінету Міністрів України «Порядком реєстрації технологій та їх складових, що створені чи придбані за бюджетні кошти або створені чи придбані підприємствами державної форми власності» (Див. : Про затвердження Порядку реєстрації технологій та їх складових, що створені чи придбані за бюджетні кошти або створені чи придбані підприємствами державної форми власності : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.07.2013р. № 472. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/472-2013-%D0%BF#Text>). Реєстрація технологій, які не містять секретної або службової інформації, здійснюється через електронну систему реєстрації технологій (Див. Наказ Міністерства освіти і науки України від 09.11.2015 р. № 1156 «Про затвердження форми Реєстраційної картки технології та її складових та інструкції з її оформлення». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1501-15?fbclid=IwAR0zwxSTaf_ATsxefwMVct2NLl6awUYx_4tOBOw7TRzL5oly07bvH5V3RI4#Text).

і матиме певні позитивні наслідки для нього, проте конкурентоздатність продукції, яка буде вироблятися за допомогою таких технологій, на ринку (не тільки міжнародному, а й внутрішньому) буде слабкою, а прибуток від її реалізації – незначним, що позначиться загалом і на економічному рівні країни. Таким чином, при трансфері технологій інтереси сторін договору мають співпадати з інтересами держави в економічній сфері. Тому в умовах технологічної залежності України побудова механізму забезпечення національної технологічної безпеки в частині контролю за трансфером технологій має відбуватись з врахуванням наведених обставин.

Безумовно, порядок трансферу (експорту-імпорту) технологій, створених (придбаних) за рахунок бюджетних коштів, має бути детально регламентований, однак мета, яку ставив законодавець, передбачаючи особливі процедури для трансферу зазначених технологій, не була до кінця реалізована в Законі. Зокрема, норми Закону щодо вищезазначених порядку проведення державної експертизи технологій та порядку погодження імпорту технологій мають так званий рамковий характер, тобто передбачають додаткову регламентацію відносин на рівні підзаконних актів, а саме постанов Кабінету Міністрів України (далі – КМУ). Втім відповідні постанови КМУ так і не прийняті, що негативно позначається на механізмі передачі технологій.

Такий стан речей, безумовно, не міг залишитися поза увагою науковців, які пропонували різні підходи до вирішення цієї проблеми, зокрема: 1) скасування законодавчих норм в частині державної експертизи та погодження трансферу технологій, обґрунтовуючи це і тим, що дозвільний порядок укладення таких договорів, як це передбачає законодавство в Україні, не застосовується ні в США, ні в ЄС⁴⁴¹; 2) заміна державної експертизи та погодження трансферу технологій положеннями про реєстрацію договорів трансферу технологій у Міністерстві освіти і науки України⁴⁴² (далі - МОН України), що дозволить

---

⁴⁴¹ Між тим існує і протилежна думка, що в таких країнах як, наприклад, Італія, Іспанія, Японія діє більш жорсткий порядок придбання іноземних технологій, ніж порядок, передбачений для внутрішнього трансферу технологій і законодавство передбачає необхідність отримання дозволу компетентного органу на придбання іноземної технології (Мілаш В.С. Господарське право: Курс лекцій: У 2 ч. Ч. 2. Х.: Право, 2008. 336 с. (С. 322).

⁴⁴² На сьогодні Міністерство освіти і науки України є уповноваженим органом з питань реалізації державної політики у сфері трансферу технологій.

перевіряти договори на дотримання істотних та обмежувальних умов, передбачених Законом⁴⁴³.

Вважаємо, що перша з запропонованих пропозицій, а саме скасування законодавчих норм в частині державної експертизи та погодження трансферу технологій з посиланням на відсутність подібного дозвільного порядку в США та країнах ЄС, не вирішує самої проблеми. Відсутність зазначених механізмів у цих країнах зумовлена, по-перше, неактуальністю впровадження для них подібних елементів механізму трансферу технологій з огляду на їх місце в міжнародному технологічному обміні і роль експортера технологій, і по-друге, різними умовами розвитку і державного втручання у відносини трансферу технологій в Україні і у вказаних країнах.

Друга з запропонованих пропозиція також не вирішує всіх питань щодо трансферу технологій. Так, якщо звернутися до положень Закону щодо обмежувальних умов договору, тобто тих, включення яких до договору не дозволяється (ст. 21), то заборона укладення договорів про трансфер технологій встановлена лише щодо ввезення в Україну технологій та/або їх складових, які можуть завдати шкоди навколишньому природному середовищу або здоров'ю людей (п.1 ст.21). Таким чином, аналіз вказаних умов свідчить, що вони стосуються лише одного аспекту трансферу технологій – імпорту, при цьому лише частково.

Зауважимо, що проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання діяльності у сфері трансферу технологій»⁴⁴⁴, розроблений МОН України, з огляду на важливість державної експертизи та погодження трансферу технологій зберігає їх: передбачається, що ця процедура буде відбуватися, як і раніше, у 2 етапи: 1) державна експертиза; 2) прийняття Уповноваженим органом рішення щодо погодження трансферу технології, створеної або придбаної за бюджетні кошти, юридичним особам, що зареєстровані в інших країнах,

---

⁴⁴³ Падучак Б.М. Особливості погодження договорів про трансфер технологій. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2014. № 6. С. 88-93 (С.92).

⁴⁴⁴ Проект Закону розроблено МОН України на виконання пункту 64 Плану пріоритетних дій Уряду на 2019 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1106-р. Див. : Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання діяльності у сфері трансферу технологій». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dogromadskogo-obgovorennya-zakonoprojekt-pro-vnesennya-zmin-do-deyakh-zakoniv-ukrayini-shodo-stimulyuvannya-diyalnosti-u-sferi-transferu-tehnologij>.

або фізичним особам - іноземцям, або особам без громадянства (далі - технологія, що експортуватиметься) після отримання висновку державної експертизи згідно із статтею 14 цього Закону. Погодження відбуватиметься шляхом внесення запису про технологію до реєстру технологій, що експортуватимуться, але все одно автори проекту Закону залишають положення, згідно з яким порядок погодження трансферу та реєстрації технології, що експортуватиметься, визначається КМУ. Втім, позитивним є те, що в проекті передбачені правові наслідки укладення договору без погодження з уповноваженим органом (без внесення до відповідного реєстру). Так, пропонується, що в такому випадку питання дійсності договору вирішуватиметься відповідно до статті 227 ЦК України (абз.4 ч.5 ст. 15 проекту вказаного Закону).

Запроваджений в Законі захисний механізм правового забезпечення інтересів держави реалізується також через встановлення вимог щодо використання технології та/або їх складових, створених або придбаних за бюджетні кошти, переважно на території України (ч.6 ст.11 Закону); проведення державної експертизи для технологій та/або їх складових, які закупаються за бюджетні кошти (в тому числі шляхом їх імпорту).

Світовій практиці відомі й інші засоби, що спрямовані на захист інтересів держави. Так, досвід США доводить, що контроль за технологіями не має зупинитись після першого продажу технології, адже завжди існує ймовірність її подальшої передачі донором іншим особам. Тому щоб уникнути набуття прав на технології небажаними країнами, США встановлюють вимоги щодо реекспорту технологій (обмеження, заборони)⁴⁴⁵.

Для сфери трансферу технологій характерним є поєднання імперативного та диспозитивного методів правового регулювання. Укладаючи договір про трансфер технологій, сторони погоджують його умови, виходячи з власних інтересів та тих вимог, що пред'являються до договорів певного виду. Між тим, як справедливо зазначається правниками, чим ширше коло інтересів (індивідуальних, групових), на які впливає прямо або опосередковано договір, тим вагомішим повинен бути ступінь нор-

---

⁴⁴⁵ Див. більш докладніше: Левковець О.М. Інтелектуальна власність як ресурс розвитку: дилема трансферу технологій. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2014. № 3 (18). URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/3-59-75.pdf>.

мативного регулювання⁴⁴⁶. Тому якщо йдеться про інтереси держави, які на сьогодні спрямовані передусім на забезпечення сталого розвитку економіки шляхом побудови високотехнологічного виробництва, розвитку конкурентоспроможності вітчизняної продукції, законодавцю не слід нехтувати можливістю імперативно визначати ті вимоги, які мають бути дотримані сторонами при трансфері технологій і які передбачають запровадження в механізм регулювання трансферу додаткових стимулів для введення вітчизняних технологій до обороту, їх практичної реалізації (застосування) у виробництві.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведений огляд законодавства та аналіз механізму правового регулювання відносин, які виникають в НІС при трансфері технологій, показав, що держава має приділяти постійну увагу до проблем створення і запровадження дієвого механізму використання об'єктів інтелектуальної власності і ефективного залучення результатів інтелектуальної діяльності до сфери економіки.

---

⁴⁴⁶ Хоча така думка була висловлена Н.В. Федорченко відносно договорів про надання послуг, вважаємо, що це відноситься і до договорів у сфері трансферу технологій (Див.: Федорченко Н.В. Договірне регулювання відносин з надання послуг. Договірне регулювання приватноправових відносин в умовах євроінтеграційних процесів в Україні: монографія / за заг. ред. академіка НАПрН України О. Д. Крупчана; наук. ред. А.Б.Гриняк. Київ, 2017. Розділ II Підрозділ 2.6. С. 230-252. С. 236.